

TALOUSPOLIITTISIA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Kuoppaan vajotessa kannattaa lopettaa kaivaminen

Tällä hetkellä näyttää siltä, että talouskasvun suhdannekuopasta tule syvempi ja pidempi kuin aikaisemmin odotettiin. Toisaalta uudet tiedot antavat myös jatkuvasti lisävahvistusta käsitykselle, jonka mukaan Suomen julkisen talouden rakenteellinen alijäämä on erittäin kivuliaasti ja hitaasti ratkeava ongelma. Kun ennusteet odotetusta talouskehityksestä ja julkisen talouden nykyinen tila muuttuvat, on paikallaan harkita, pitäisikö myös arvioita talouspolitiikan onnistuneisuudesta muuttaa.

Laskusuhdanne lisää työttömyyttä sekä julkisia menoja, ja lisäksi se vähentää verotuloja, jolloin julkisen talouden tila heikkenee. Lisäksi laskusuhdanteen aikana työntekijöiden liikkuvuus työpaikkojen välillä vähenee, inhimillisen pääoman karttumisen hidastuu ja yritysten panostukset tutkimus- ja kehittämistyöhön vähenevät. Tämä tarkoittaa, että tuottavuuskasvun pitkän aikavälin edellytykset heikentyvät. Tästä puolestaan seuraa, että julkisen talouden rakenteellisen alijäämän korjaaminen vaikeutuu entisestään.

Suhdannekuopat ovat siis haitallisia sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Ne kannattaa yrittää pitää pieninä, tai ainakin lyhytkestoisina. Hyvinvointivaltion eräs hyvä ominaisuus on se, että se automaattisesti lanaa suhdanteita tasaisemmaksi -- elleivät politiikan toimijat päätösperäisesti kaiva kuoppia ja tee kekoja suhdanne-

Kuva: Laura Oja.

tielle. Laskusuhdanteessa työttömyyskorvaukset, asumistuet sekä muut sosiaalimenot lisääntyvät nopeasti ilman erillisiä päätöksiä. Nuo menolisäykset lieventävät ostovoiman ja sitä kautta yksityisen kulutuksen pudotusta ja ylläpitävät taloudellista toimeliaisuutta.

Jos uhkana on syvä taantuma, voi olla tarvetta jopa täydentäviin taloudellista toimeliaisuutta elvyttäviin lisätoimiin. On poliittinen ratkaisu, tehdäänkö päätösperäiset elvytysäädöt menoja lisäämällä, veroja alen-

tamalla tai jollakin niiden yhdistelmällä. Sama pätee talouspolitiikan virityksen säätämiseen entistä kireämmäksi, sillä talouspolitiikan virityksen mittarit kuvaavat päätösperäisten toimien yhteenlaskettua vaikutusta budjettitasapainoon.

Talouspolitiikan viritystä kiristäviä toimia ovat ensisijaisesti julkisten menojen karsiminen ja verotuksen kiristäminen, ja päinvastaisia viritystä löysäviä toimia taas ovat päätösperäiset menolisäykset ja veronalennukset. Esimerkiksi talouspolitiikan arviointineuvoston raporteissa esitetyt viralliset tai medioissa esitetyt epäviralliset arviot hallituksen talouspolitiikan virityksen onnistuneisuudesta eivät siis itsessään kerro mitään siitä, pitäisikö hallituksen yrittää vaikuttaa budjetin alijäämään ensisijaisesti menoja vai tuloja säätämällä.

ONKO VIRITYS NYT SOPIVA?

Päätösperäisten elvytystoimien ongelmana on usein se, että päätöksentekoon ja toteuttamiseen menee niin paljon aikaa, että vaikutukset tulevat näkyviin vasta silloin, kun talous on jo muutenkin toipumassa. Eli ne ehkä kuumentavat jo valmiiksi lämmintä taloutta. Äkkinäiset tempot ovat usein myös huonosti valmisteltuja, mikä voi johtaa tehottomiin investointeihin. Se tulee kansantaloudelle kalliiksi pitkällä aikavälillä.

Taloutemme näyttää olevan vajoamassa suhdannekuoppaan. Normaalisti tässä tilanteessa työttömyyskorvaus-, asumistuki- ja monet muut sosiaalimenot toisivat automaattisesti täytettä suhdannekuopan pohjalle. Samalla rakentuisi myös paremmat lähtökohdat seuraavalle kasvulle.

Tällä hetkellä emme ole kuopassa. Tähän hetkeen vielä sopisi melko tasapainoinen budjetti, ja ottaen huomioon julkisen taloutemme heikon tilan myös jonkin verran kiristävälle budjetille olisi perusteita. Budjettiesityksessä on taloutta viilentäviä ja kuumentavia kohtia. Onko se suhdannetilanteeseen sopivasti haalea?

Elvyttävällä puolella on erilaisia liikenneväyläinvestointeja, joita on tarkoitus rahoittaa omaisuutta myymällä eli rakentaa nyt myöhempien omaisuustulojen kustannuksella. Tällaiset rakennushankkeet ovat hitaita ja siksi niiden välittömät elvyttävät vaikutukset ovat epävarmoja, eivätkä niiden pitkän aikavälin kasvuvaikutuksetkaan ainakaan kaikilta osin kovin lupaavilta vaikuta.

Toisaalta suunnitelmissa on leikkauksia muun muassa asumistukeen. Jos niiden kohteena ovat ko-

titalousdet ovat kaukokatseisia, kuten toisaalta toivoa sopisi, ne alkavat heti valmistautua tuleviin leikkauksiin säästämällä. Silloin yksityinen kulutus voi vähentyä nopeasti ja taloudellinen toimeliaisuus notkahtaa.

Ensi vuonna on tarkoitus tehdä voimakkaampia leikkaustoimia. Vaarana on mahdollisesti alkamassa olevan laskusuhdanteen pitkittyminen niin, että nämä leikkaukset sattuvat suhdannepoliittisesti ankeaan ajankohtaan ja tällä tavalla suurentavat suhdannekuoppaa entisestään. Ja voi käydä niin, että monessa käynnistetyssä rakennushankkeessa lapio osuu ensimmäisen kerran maahan vasta siinä vaiheessa, kun talous vihdoon on lähdössä nousuun. Silloin talouspolitiikan viritys on epäonnistunut.

Kun talous on ajautumassa suhdannekuoppaan, aika pitkälle saattaisi riittää jo se, että lakattaisiin hetkeksi kaivamasta kuoppaa syvemmäksi. Kun tilanne on tasoittunut, julkista taloutta on alettava laittaa kuntoon pitkäjänteisesti. Nyt näyttää, että edessämme on vielä rankempi tie kuin vielä jokin aika sitten ajateltiin. Sitä kulkiessa olisi syytä ottaa kaikki keinot – menojen leikkaukset ja tuloja lisäävät veronkorotukset – käyttöön. Tältäkin osin on monen syytä päivittää odotuksiaan.

MIKA MALIRANTA
johtaja

